

Vocea Civică

Volumul 6, Nr. 2 (29)

Martie-Aprilie 2000

CUPTOR

Nu știi dacă, din punct de vedere meteorologic, acest iulie își va onora reputația de *Lună a lui Cuptor*, dar nu încapă nici o îndoială că, din punct de vedere politic, Chișinăul va arăta, în următoarele aproximativ opt luni, asemeni unei platforme siderurgice în cuptoarele căreia miini harnice se vor grăbi să întetească focul ceas de ceas. Că produsul final al unui asemenea avînt stahanovist va arăta mai bine sau mai rău decît ce li s-a oferit pînă acum cetățenilor acestei țări de către tînăra democrație moldovenească, este greu de prezis.

O primă verificare a cuptoarelor politichiei a fost încercată încă din aprilie. Deși amenințată — de acum permanent — de lipsa cronică a energiei electrice, gazului metan și motorinei, capitala și-a găsit „combustibilul alternativ” ideal — studențimea. În avalanșa de dezacorduri între forțele politice cu privire la motivele demonstrațiilor studențești a existat, totuși, un consens: s-a afirmat într-un patriotic unison că studenții au fost manipulați. Ca de atîtea ori, însă, politicienii au fost incapabili să precizeze totuși de către cine au fost instigați și manipulați studenții. „Logic”, nu?

Curtea Constituțională va avea mult de lucru. Ideile cu privire la diverse forme de guvernămînt mai potrivite decît cea de acum nu lipsesc. Cum nu lipsesc nici ideile privind un sistem electoral mai potrivit realităților politico-sociale ale țării decît cel în vigoare. Ca să nu mai spun că nu lipsesc deloc suspiciunile cu privire la motivele pentru care fiecare parte aflată în plin proces de a determina modificări semnificative începînd cu Legea Supremă, Constituția, și terminînd cu felul în care să ajungă în Parlament cei ce trebuie să dea țării un cadru legislativ potrivit.

Mijloacele de informare în masă sînt și ele luate în colimator, dacă nu ar fi să ne gîndim decît la foarte discutata necesitate de reformare a Companiei de Stat "TeleRadio-Moldova". Presa scrisă se vaită încă o dată de imposibilitatea de a-și cîștiga independența, ațita vreme cît sponsorizările nu vin decît cu condiționări politice. Și printre politicieni și printre oglinzile lor, jurnaliștii, se simt regrupări, realinieri, faceri și desfaceri de alianțe. Aceste fluxuri și refluxuri vor continua. În tot acest timp, reforma administrației publice/guvernării locale s-a împotmolit. Adăugînd la toate acestea multe din parodiile legislative, nu e greu de prevăzut că scena politică moldovenească va deveni o plită foarte încinsă. Cine va cîștiga, e greu de ghicit. Cine va pierde, e sigur: cele cîteva milioane de oameni, care, indiferent de numele cîștigătorilor pierd an după an, zi după zi, speranță după speranță. ■

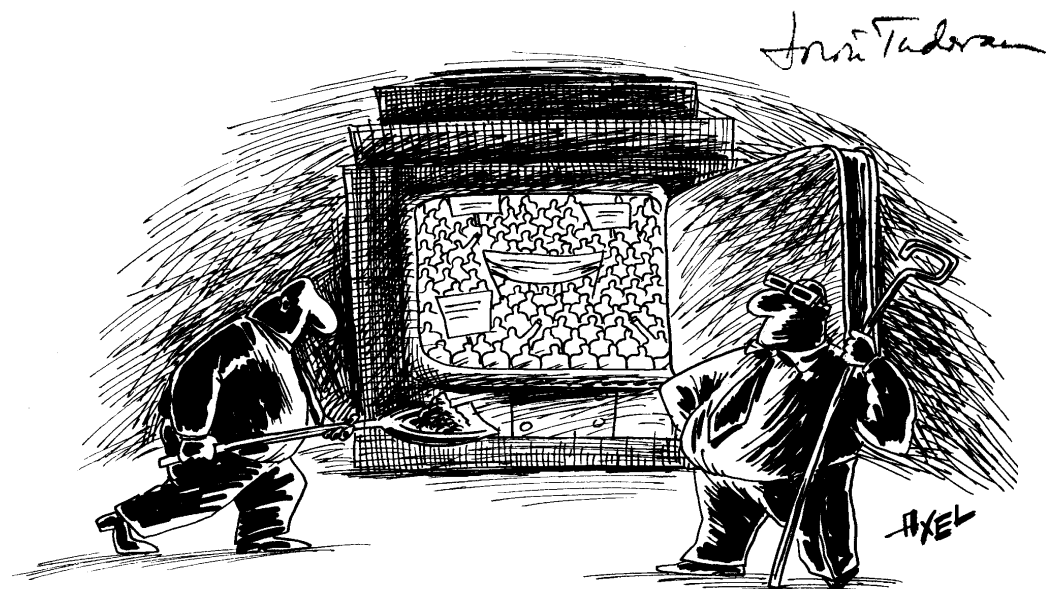
◆
**Interviu cu
Ion Creangă,**
*reprezentant
permanent al
Parlamentului
la Curtea
Constituțională*
(pag. 2)

◆
**Interviu cu
Victor Popa,**
*Expert, Fundația
"VIITORUL"*
(pag. 3)

◆
Igor Boțan:
**Primaries
(alegeri primare)**
(pag. 5)

◆
Krishna Kumar:
**Alegeri, războaie
și asistență
internațională**
(pag. 8)

Buletin informativ

Vocea Civică: *Care ar fi formula ideală de distribuire a împuternicirilor între puterea centrală și cea locală ?*

Ion Creangă: La distribuirea împuternicirilor este necesar să se pornească în primul rând de la necesitatea transmiterii atribuțiilor de la centru către autoritățile locale de cele două nivele. Menținerea la maximum a atribuțiilor în stat la un singur nivel central este caracteristică doar pentru statele cu un sistem centralizat de guvernare, care sînt în conflict cu valorile democratice de bază.

În statele democratice, competențele colectivităților locale sînt determinate de legi și pe baza lor colectivitățile respective au posibilitatea de a-și gestiona treburile după necesitățile și interesele lor. Competențele trebuie să fie în mod normal depline și întregi ele nu pot fi puse în cauză sau limitate de către o altă autoritate centrală sau regională.

Competențele colectivităților locale, potrivit principiului autonomiei locale, pot fi înțelese prin dreptul și capacitatea efectivă a acestora de a rezolva și gira sub propria lor răspundere și în favoarea populației o parte importantă din treburile publice. Dacă e să ne referim la o formulă concretă de distribuire a împuternicirilor către comunitățile locale, atunci aceasta nu există ca un model concret absolut. Fiecare stat descentralizează funcțiile în dependență de interesele și scopurile pe care le urmărește, însă în toate cazurile un număr minim de atribuții, care ar asigura posibilitatea de gestionare a treburilor publice din localitate sînt necesare.

Situația la acest capitol în țara noastră este una benefică: legea privind administrarea publică locală oferă posibilități largi pentru o guvernare locală modernă, însă eficiența atribuțiilor delegate poate fi redusă pe motive de lipsă a unor asigurări reale și acoperiri financiare pentru atribuțiile delegate colectivităților locale. Prin urmare este

“...necesitatea acordării dreptului de a sesiza Curtea Constituțională de către primari sau consiliile locale este inevitabilă”

necesar ca resursele financiare ale colectivităților locale să fie proporționale cu competențele pe care le dețin acestea.

VC: *În ce măsură este respectată astăzi în Moldova legislația care reglementează activitatea administrației publice ?*

IC: Este prea devreme să facem o totalizare a realizării prevederilor legislației referitoare la administrația publică, deoarece aceasta se află în permanentă completare. Chiar în ultimele luni au fost adoptate două legi importante: Legea cu privire la statutul alesului local și Legea contenciosului administrativ. Despre o realizare cu succes a guvernării locale putem vorbi doar în condițiile unei legislații așezate și testate în timp. Realizarea unui lucru nou este întotdeauna însoțită de probleme și bariere obiective și subiective.

Astăzi putem comenta:

- procesul de realizare a reformei administrativ-teritoriale;
- regruparea autorităților locale în primăriile comunelor și lichidarea primăriilor în localitățile mici;
- atribuirea de competențe colectivităților locale conform standardelor internaționale;
- investirea autorităților publice locale cu funcționarii noi aleși în unitățile nou formate - în urma alegerilor locale generale etc.

Însă, nu putem deocamdată constata o eficiență a activității autorităților locale, o orientare corectă și flexibilă în problemele cu care ne confruntăm zilnic.

Există un șir de probleme care încă nu sînt înlăturate pentru a se asigura un guvernămînt local eficient. În acest sens putem constata mai multe categorii de probleme:

- problemele ce rezultă din necesitatea de colaborare și cooperare între colectivitățile locale la cele două nivele;
- problemele ce rezultă din pregătirea profesională și experiența aleșilor locali și a funcționarilor publici în soluționarea problemelor colectivităților locale;
- problemele ce rezultă din colaborarea autorităților centrale și celor locale în administrarea colectivităților locale;
- problemele de colectare a impozitelor și de asigurare financiară a autorităților locale etc.

VC: *Ce mecanisme există pentru verificarea constituționalității legislației care reglementează activitatea administrației publice locale și modul în care aceasta este aplicată ?*

IC: Principiile constituționale, în conformitate cu care își desfășoară activitatea administrația publică locală din țara noastră, nu admite implicarea organelor centrale în activitatea celor locale. În aceste situații, se impune stabilirea prin lege a unor modalități de apărare contra abuzurilor autorităților centrale. Această apărare trebuie să ia forma supunerii controlului judecătoresc a actelor autorităților centrale. Așadar, un astfel de control se realizează în două direcții: pe calea controlului constituționalității unor categorii de acte și pe calea contenciosului administrativ.

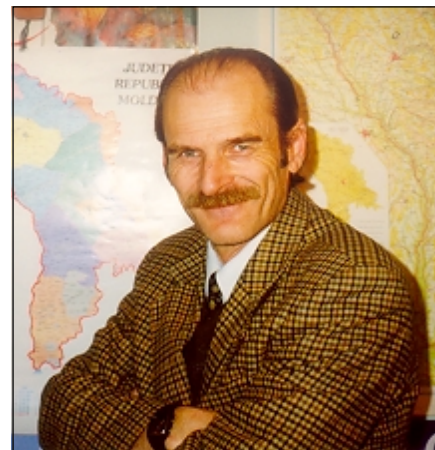
O modalitate pentru autoritățile locale de a se apăra contra actelor autorităților centrale și anume a actelor emise de Parlament, Președintele Republicii și Guvern este posibilitatea supunerii acestora controlului constituționalității actelor emise de instituțiile respective. Pînă în prezent legislația nu permite autorităților locale de a se adresa direct Curții Constituționale pentru a verifica constituționalitatea actelor emise de instituțiile menționate mai sus. La ora actuală, există două căi de a o face: 1) prin intermediul subiecților cu drept de sesizare la care se vor putea adresa autoritățile locale și 2) pe calea excepției de neconstituționalitate care va putea fi invocată în instanțele judecătorești cu ocazia examinării cauzelor concrete.

Subiecții cu drept de sesizare sînt determinați de Codul jurisdicției constituționale. Ei sînt: Președintele Republicii Moldova; deputații în Parlament; Guvernul; Procurorul General; Ministrul Justiției; Avocații parlamentari; Bașcanul Găgăuziei. Iar pe calea excepției de neconstituționalitate se adresează instanțele judecătorești, prin intermediul Curții Supreme de Justiție.

Credem că necesitatea acordării dreptului de a sesiza Curtea Constituțională de către primari sau consiliile locale este inevitabilă și legiuitorul mai devreme sau mai tîrziu va reveni la această problemă, soluționînd-o în folosul autorităților locale.

(Continuare în pag. 4)

“...legislația care reglementează activitatea administrației publice nu este respectată”

Vocea Civică: În ultimul timp, s-au înregistrat tot mai multe cazuri când primarii nou aleși demisionază din diferite motive subiective și obiective, însă un stat așa de sărac ca Moldova nu-și poate permite să organizeze numeroase alegeri repetate. Cum pot fi preîntâmpinate asemenea cazuri sub aspect legislativ?

Victor Popa: Legea cu privire la administrația publică locală prevede că primarul are dreptul să demisioneze fără a preciza motivele în baza cărora el a luat această decizie. Este normal ca în cazul în care primarul depune cererea de demisie organul administrativ ce urmează să examineze cererea respectivă să afle de ce primarul s-a hotărât să demisioneze. Problema e că nu i se poate interzice primarului printr-un act normativ să-și dea demisia chiar dacă s-ar invoca faptul că statul nostru este foarte sărac și nu dispune de resursele necesare pentru a organiza non-stop alegeri. Oricum, nimeni nu poate fi silit să ocupe o funcție dacă el nu mai vrea să o exercite. Chiar dacă vom admite că printr-un act normativ îi vom impune primarului să continue să-și exercite funcția pînă la următoarele alegeri, noi nu-i vom putea cere să-și depună toată silința și eforturile pentru soluționarea problemelor comunității și atunci de pe urma acestui act de impunere va avea de suferit în primul rînd comunitatea. Este clar că primarul își va îndeplini obligațiile, dar fără tragere de inimă și va trebui să fie într-un fel sau altul “mînat” din urmă. De aceea, eu unul cred că nu este cazul, ba chiar este inadmisibil, ca printr-un act legislativ să obligăm primarul să-și exercite funcția în pofida voinței lui și să nu-l lăsăm să demisioneze, indiferent de motivele ce l-au determinat să depună cererea de demisie.

VC: Care ar fi formula ideală de distribuire a împuternicirilor între puterea centrală și cea locală ?

VP: Această problemă de distribuire a împuternicirilor între puterea centrală și cea locală constituie chintesența administrației publice, sau a principiului constituțional de descentralizare a serviciilor publice, pentru că această descentralizare, în Legea noastră cu privire la administrația publică, poate fi

înțeleasă și ca o descentralizare administrativă, sau drept o distribuire de competențe de la centru la nivelul local. De măsura în care aceste competențe permit administrației locale să-și îndeplinească atribuțiile depinde succesul activității administrației publice locale. Cît privește legislația noastră, problema cea mare nu este distribuirea competențelor de la centru la nivelul local, ci distribuirea de competențe între diferite autorități publice de diferite nivele. Dacă e să analizăm articolul 13 din Legea cu privire la administrația publică, articol ce delimitează competențele, vom observa că această delimitare este foarte nereușită, deoarece aceleași competențe sînt atribuite atît consiliului local, cît și consiliului județean. Mai mult, dacă luăm în considerație atribuțiile prefectului, vom vedea că și în aparatul prefecturii există unele servicii similare celor pe care trebuie să le presteze consiliul județean și chiar consiliul local. Și atunci ne întrebăm: care este corelația dintre aceste servicii? De exemplu, de ocrotirea mediului se ocupă în același timp mai multe autorități publice. Noi, însă, vrem să știm cine se ocupă concret de această problemă și oare nu se va întîmpla așa că ea va fi pasată dintr-un colț în altul? Alt exemplu, articolul 13 din legea menționată mai sus atribuie în exclusivitate comunității locale protecția civilă a populației și lupta contra incendiilor. Prefectura se ocupă și ea de același lucru, pentru că la nivel central avem un departament special în acest sens. Aici în general avem o contradicție, pentru că populația este ancorată în colectivități locale și dacă de această problemă se ocupă consiliile locale, cum e și firesc, atunci cum poate influența prefectul consiliul local în soluționarea problemei respective, dacă consiliul local nu i se supune după lege? Aceasta este o eroare legislativă. Asemenea pilde de încălcare a principiului de distribuire a împuternicirilor între autoritățile publice (fie centrale, locale sau regionale) sînt numeroase. De aceea, cred că este necesar să se adopte o nouă lege - Legea cu privire la descentralizarea serviciilor publice - în care să se descrie cu o claritate deosebită funcțiile fiecărei autorități publice cu condiția ca aceste funcții să nu fie dublate.

VC: În ce măsură este respectată astăzi în Moldova legislația care

reglementează activitatea administrației publice ?

VP: Aș putea aduce numeroase exemple care ar ilustra cu prisosință faptul că legislația care reglementează activitatea administrației publice nu este respectată. Ea nu se respectă din motive pe care le-am putea categorisi, ce-i drept cu mare greutate, drept obiective. Însă, majoritatea motivelor ce duc la nerespectarea acestei legislații sînt de ordin subiectiv.

Unul din motivele obiective este starea economică deosebit de gravă în care se află Republica Moldova. Autoritățile locale pur și simplu nu dispun de sursele necesare pentru a forma un buget care să permită o administrare normală a treburilor publice locale. Agenții economici nu plătesc impozitele, populația a fost adusă la o sărăcie lucie, toate acestea reprezintă greutăți generate de starea economică extrem de gravă în care se află astăzi Moldova. Însă, vreau să repet că acest factor economic poate fi cu mare greutate numit obiectiv, pentru că starea economică deplorabilă a fost generată la rîndul ei de subiectivismul guvernanților noștri care nu au reușit să găsească acele modalități de realizare a reformelor ce-ar fi permis o schimbare în bine a situației.

Un alt principiu constituțional care se cheamă autonomie locală este încălcat într-un mod strigător la cer chiar de autoritățile centrale, deoarece autonomia locală presupune și autonomia financiară care este stipulată în mod expres și în Legea cu privire la administrația publică. Însă, pînă astăzi s-a păstrat tradiția potrivit căreia bugetele sînt formate nu de jos în sus, ci din sus în jos. Astfel, majoritatea cheltuielilor pe care trebuie să le facă autoritățile locale se bazează pe subvențiile și transferurile efectuate de către autoritățile județene și centrale

(Continuare în pag. 4)

(Interviu cu Ion Creangă, urmare din pag. 2)

O a doua modalitate prin care autoritățile locale pot să se protejeze de abuzurile puterii centrale este cea a contenciosului administrativ. Conform legii contenciosului administrativ orice persoană ce se consideră lezată în drepturi printr-un act administrativ poate cere prin judecată recunoașterea dreptului, anularea actului și recuperarea pagubei. Astfel, autoritățile locale lezate în drepturile sale pot cere prin judecată să fie supuse controlului de legalitate actele emise de ministere, departamente și alte autorități centrale de specialitate.

În concluzie, se poate menționa că autoritățile locale au pîrghii suficiente pentru a influența puterea centrală și a-i impune un comportament legal.

VC: *Care este puterea juridică, sau mai bine zis, statutul actelor emise de autoritățile administrației din unitățile administrative cu statut special ?*

IC: Într-adevăr, în ultimul timp tot mai des se vorbește de emiterea unor acte administrative de către autoritățile din localitățile cu un statut special de autonomie din sudul țării care ar contraveni legilor naționale. Este de menționat că, deși unitatea administrativ-teritorială Găgăuzia, care este de nivelul doi și autoritățile localităților din cadrul acesteia,

au statute de autonomie mai largi în ceea ce privește administrarea treburilor publice din teritoriu, totuși actele acestora nu trebuie să contravină legilor naționale.

Responsabil de vegherea asupra legalității actelor emise de aceste autorități este prefectul ca reprezentant al Guvernului în teritoriu. Acesta trebuie să sesizeze instanțele judecătorești pe calea contenciosului administrativ și să ceară înlăturarea și anularea actelor ilegale.

Cu regret, în prezent, constatăm un concurs de norme juridice, care determină existența concomitentă a Guvernatorului Găgăuziei ca membru al Guvernului și a prefectului care, deși încă nu a fost numit în această unitate administrativ-teritorială, are menirea să supravegheze legalitatea actelor emise de un membru al Guvernului căruia îi este subordonat. O astfel de dualitate de reprezentanți ai Guvernului în acest teritoriu și faptul că prefectul încă nu este numit, poate genera situații când actele emise de autoritățile din acest teritoriu să nu fie conforme legilor naționale, situații nedorite și inadmisibile într-un stat de drept.

În viziunea noastră Guvernatorul Găgăuziei este reprezentantul comunităților locale și se află sub protecția principiului autonomiei locale, iar raportu-

rile sale cu puterea centrală trebuie să fie determinate de principiul colaborării și nicidecum al subordonării. În prezent, Guvernatorul Găgăuziei este subordonat Guvernului ca membru al acestuia, fapt care, în viziunea noastră, nu corespunde normelor constituționale.

VC: *Pe cît este vinovat și pe cît nu funcționarul public de ceea ce se întîmplă acum în țară ?*

IC: Funcționarii publici sînt cei care ocupă toate funcțiile publice în stat, începînd de la Președintele Republicii, deputații în Parlament, miniștrii, judecătoria, și pînă la funcționarii din teritorii, consilierii locali, primarii, și alți funcționari publici care nu dețin funcții de decizie. Astfel, politica în toate sferele vieții sociale este determinată de la concept pînă la aplicarea acestuia în mod administrativ de către funcționarii publici de diferite nivele și statute. Prin urmare, toată activitatea statului este dirijată anume de acești funcționari.

Cele menționate ne îndreaptă spre o concluzie firească ce dă răspuns și la întrebarea dumneavoastră.

VC: *Vă mulțumim.* ■

5 aprilie 2000, Chișinău.

(Interviu cu Victor Popa, urmare din pag. 3)

ceea ce înseamnă că autonomia locală este în fapt doar o frază goală.

VC: *Ce mecanisme există pentru verificarea constituționalității legislației care reglementează activitatea administrației publice locale și modul în care aceasta este aplicată ?*

VP: Deocamdată, așa ceva nu există. Constituția prevede cu claritate subiecții care au dreptul să sesizeze Curtea Constituțională cît privește caracterul neconstituțional, în opinia lor, al unor acte legislative. Eu admit că numărul acestor subiecți ar putea fi mărit, dar este foarte dificil să realizezi așa ceva, pentru că trebuie schimbată norma constituțională, sau operate modificările de rigoare în Legea cu privire la Curtea Constituțională. Pe de altă parte, Unitatea administrativ-teritorială Găgăuz-Yeri dispune de dreptul de sesizare a Curții Constituționale în cazul în care ei consideră că le este încălcat statutul special. Însă, alte unități-administrative, cum sînt județele, nu au acest drept.

VC: *Care este puterea juridică, sau mai bine zis, statutul actelor emise de*

autoritățile administrației din unitățile administrative cu statut special ?

VP: Evident, actele adoptate de asemenea unități, cum este Găgăuz-Yeri, trebuie să corespundă întocmai legislației Moldovei și Constituției ei. De asemenea, ele nu au dreptul să adopte noi acte normative ce nu țin de competența lor. Cu regret, trebuie să constatăm că actele lor nu sînt verificate de nici o autoritate care să fie împuternicită să o facă. Actele adoptate în Găgăuz-Yeri se trimit la Guvern și cu asta s-a terminat treaba.

VC: *Pe cît este vinovat și pe cît nu funcționarul public de ceea ce se întîmplă acum în țară ?*

VP: Funcționarul public este și el responsabil de ceea ce se întîmplă în țară, dar nu într-o măsură, hai să-i spunem, deplină. Bineînțeles, la întrebarea cine se face vinovat de starea gravă a țării răspunsul care-ți vine imediat pe limbă este "guvernanții", adică cei care exercită nemijlocit puterea de stat. Cine o exercită la noi? Parlamentul, șeful statului și Guvernul. Pe alții vinovați nu-i avem, pentru că afit prin Constituție, cît

și prin alte acte, anume subiecților menționați li s-a încredințat soarta cetățenilor și li s-au pus în mînă toate mecanismele necesare realizării interesului general al populației. Această realizare trebuie să reprezinte chintesența oricărei guvernări. Dar în același timp, este adevărat că și Președintele țării, și Parlamentul, și Guvernul, au niște aparate de lucru care îi ajută să-și îndeplinească îndatoririle. Ei sînt nevoiți să apeleze la ajutorul diferitor comisii, consultanți, consilieri etc., profesioniști în diverse domenii, care să-i instruiască și lumineze asupra problemelor cu care se confruntă țara. De aceea, foarte mult depinde de profesionalismul acestor consultanți, pentru că anume ei sînt acei ce ar putea să dea o consultanță proastă, sau să inducă în eroare autoritățile respective. În acest mod poate apărea și fi adoptată o lege, o măsură, care fie că nu funcționează, sau aduce prejudicii imense populației. Sub acest aspect trebuie înțeleasă partea de vină care le revine funcționarilor publici pentru ceea ce se întîmplă în țară.

VC: *Vă mulțumim.* ■

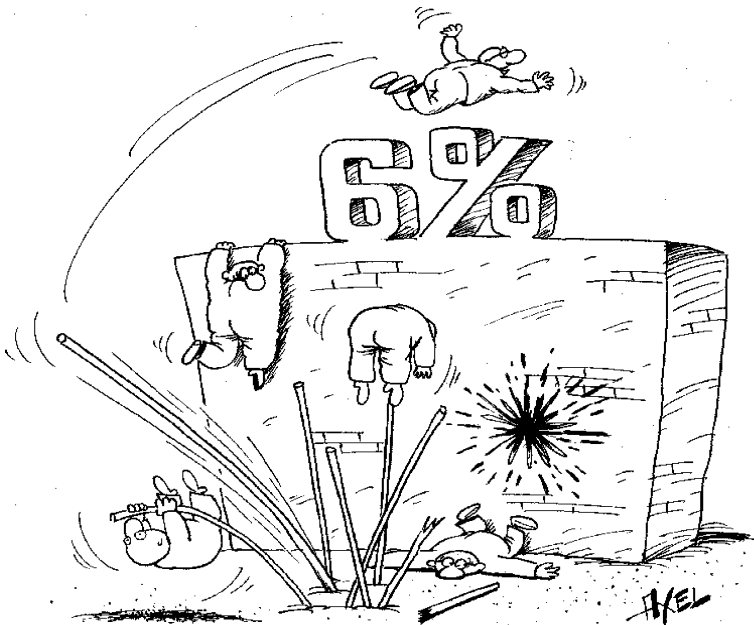
19 aprilie 2000, Chișinău.

PRIMARIES (ALEGERI PRIMARE)

Igor Boțan

În luna martie a.c., în Statele Unite ale Americii s-au desfășurat alegerile "primare" pentru desemnarea candidaților din partea partidelor politice. Candidații desemnați urmează să concureze în luna noiembrie în alegerile generale pentru funcția de Președinte al SUA. Alegerile primare au o semnificație dublă. Pe de o parte, alegătorii înșiși, nu liderii de partid, trebuie să decidă cine dintre candidatii partidului lor preferat îi va reprezenta în competiția cu candidații partidelor rivale, iar pe de altă parte, aceiași alegători oferă partidelor posibilitatea

finanțării campaniilor electorale și accesului la mass media mențin temperatura ridicată a confruntărilor chiar în interiorul partidelor. Deși fiecare reprezentant al partidului care a decis să se lanseze în campania electorală poate desfășura activități de colectare a resurselor pentru fondul său electoral, aceste resurse întotdeauna vor fi mult mai mici decât cele pe care le deține partidul însuși. Problema este că legislația SUA reglementează foarte strict suma de bani pe care persoanele fizice și juridice o pot vărsa în fondurile

de a identifica și "tătona", cu mult timp înainte de alegerile generale, problemele cele mai arzătoare cu care se confruntă electoratul și de a formula răspunsuri pe potriva așteptărilor alegătorilor.

Este curios faptul că deși realitățile electorale din Statele Unite și Republica Moldova sînt cu totul diferite, anumite probleme de ordin electoral sînt totuși comune ambelor țări. Mă refer aici la finanțarea campaniilor electorale, sau mai degrabă a partidelor, în campaniile electorale, și la accesul candidaților la mijloacele de informare în masă. De fapt, cu același succes am putea spune că problemele menționate mai sus sînt caracteristice și pentru Rusia, Ucraina etc. Dacă alegerile primare sînt un mecanism excelent de evitare a crizelor interne de partid în perioada desemnării candidaților, atunci problemele

electorale ale candidaților, și în același timp, practic, nu reglementează în nici un fel sumele de bani pe care marile corporații le pot vărsa în fondurile de partid. Această breșă legislativă a fost făcută prin o decizie chiar a Comisiei Electorale Federale care în 1978 a adoptat o decizie ce permitea marilor corporații și mișcărilor sindicaliste să doneze sume nelimitate de bani pentru așa numitul "party building", cu toate că începînd cu 1907 corporațiilor li se interzicea să finanțeze campaniile electorale, iar din 1947 acest lucru a fost interzis și mișcărilor sindicaliste. Bani pe care, începînd cu 1978 corporațiile le donează partidelor, sînt numiți în limba engleză drept *soft money*. Anumiți experți consideră că acești bani ar fi o formă atenuată de corupere a elitelor de partid care, în cazul victoriei candidaților lor, vor trebui să "răscumpere" serviciile financiare

generoase. Primele semne de alarmă au apărut în 1988 cînd staff-urile electorale ale candidaților la președinție Dukakis și Bush au început colectarea banilor pentru ca apoi să-i folosească în propriile campanii electorale. De aici și rolul crucial al birocrățiilor de partid în influențarea victoriei unui sau altui candidat al partidului în alegerile primare. Nu este întîmplător faptul că problema respectivă a fost ridicată anume în cadrul discuțiilor dintre candidații democrați din acest an Bill Bradley și Albert Gore. Democrații au guvernat ultimii 8 ani, iar Al Gore a deținut în această perioadă funcția de Vicepreședinte al Statelor Unite și Președinte al Senatului după cum prevede Constituția. Bradley înțelegea perfect pe cine îl susține birocrăția de partid, de aceea a și ridicat problema, arătînd cu lux de amănunte cum lucrează acești *soft money*. Reacția lui Gore a fost imediată și favorabilă unei reforme cardinale a modului de finanțare a partidelor politice.

De asemenea, unii experți au accentuat faptul că accesul la mass media este în mare măsură condiționat de accesul la *soft money* pe care le controlează birocrățiile de partid. În mod surprinzător, Gore s-a arătat favorabil introducerii unor modificări în legislație, modificări ce ar permite egalarea șanselor de acces la mass media prin oferirea unei părți din timpii de antenă fără plată. Asta în opinia lui ar diminua și influența *soft money*.

Dacă necesitatea reformei finanțării partidelor nu este contestată de experți, atunci ultima propunere îi împarte în cîteva tabere. Pe de o parte, această propunere este motivată prin faptul că odată ce statul își permite să reglementeze alte domenii de activitate ale business-ului privat, de ce n-ar putea face același lucru și în domeniul reflectării campaniilor candidaților, cu atît mai mult cu cît această reglementare se face în interesul cetățenilor cărora în acest fel li se oferă o informație mai amplă despre întreg spectrul politic angajat în alegeri. Pe de alta, propunerea respectivă nu se acceptă pe motiv că ar veni în contradicție cu Amendamentul nr.1 din Constituție care interzice Congresului să adopte vreo lege ce ar putea limita dreptul la libertatea cuvîntului. Se mai argumentează că grija pentru interesele cetățenilor este una falsă în cazul dat, fiindcă nu se ia în considerație

infrastructura informațională concretă. Și anume, dacă un anumit post TV decide să ofere zilnic 30 de minute pentru reflectarea campaniei electorale, atunci condiția de a o reflecta în mod egal l-ar face să împartă timpul respectiv între toți candidații. Drept rezultat, nimeni nu va reuși să-și expună plenar viziunea măcar asupra uneia din problemele pe care a dorit să o discute în fața alegătorilor, lăsându-i pe aceștia nelămuriți. Pe de altă parte, dacă s-ar lăsa la latitudinea conducerii posturilor TV să decidă care candidați să participe la programe electorale, atunci aceasta ar duce la o distribuire firească a frecvenței apariției candidaților pe diferite posturi tot așa cum simpatiile cetățenilor se distribuie între diferite posturi. Această apropiere servește mult mai bine interesul public, fiindcă astfel se ia în considerație o anumită stare de lucruri; și ea nu este generată pur și simplu de o dorință abstractă de a servi acest interes public.

Modul nemijlocit de desfășurare a campaniilor electorale este de natură să atragă atenția alegătorilor mai ales datorită discuțiilor publice la care participă candidații. Echipele de experți electorali mențin cea mai strânsă relație cu diferite instituții angajate în analiza proceselor de guvernare a țării. Anume aceste instituții formulează esența problemelor cu care se confruntă societatea și cauzele acestor probleme. În acest sens, nu putem să nu menționăm că principiile consfințite în Constituția Statelor Unite și Declarația de Independență, și acum, peste mai bine de 200 de ani, sînt principalele puncte de reper în argumentarea unor sau altor strategii. Bunăoara, republicanii atunci cînd critică actuala administrație guvernamentală pentru desfășurarea anumitor programe de interes național, sau pentru reglementarea legală ale anumitor aspecte ale vieții sociale, fac trimitere la Constituție, care reglementează foarte strict împuternicirile Congresului și domeniile pe care activitatea legislativă le poate acoperi. Învinuirile ce li se aduc democraților sînt legate de imixtiunea birocrăției centrale în sfera de activitate ce ar trebui să aparțină în exclusivitate statelor și persoanelor particulare. Se consideră, de asemenea, că există primejdia lunecării activității Congresului pe terenul populismului, chiar dacă sînt disponibile destule resurse financiare

pentru programe cu caracter de asistență socială. Primejdia mai vine și de la caracterul descurajator al imixtiunii statului în inițiativa particulară a cetățenilor și menținerea unor așteptări nemotivate din punct de vedere economic. Răspunsul democraților este că, în prezent, țara se bucură de o situație economică mult mai bună decît acum 8 ani, iar politica administrației este îndreptată spre menținerea unui echilibru. Replica republicanilor este pe măsura acestor afirmații și anume: succesul economic a fost obținut în pofida și nu datorită eforturilor administrației centrale.

Totuși, există un spectru de probleme care îi face pe toți candidații, fără excepție, să le ia în considerație, deși soluțiile propuse sînt diferite și reflectă întru totul filosofia unui sau altui partid. Aceste probleme se referă la ocrotirea sănătății și prescrierea medicamentelor, educația în școli, taxele, impozitele și balansarea bugetului, economia și crearea locurilor de munca, securitatea socială și moralitatea. Ele își găsesc o reflectare adecvată în campaniile candidaților, pentru ca ating interesele fiecărui cetățean.

Cu toate neajunsurile sale, sistemul electoral american funcționează bine, fiindcă problemele ce-l framîntă pe alegător sînt prezente întotdeauna pe agenda principalelor partide. Acest lucru contrastează foarte mult cu gradul în care elitele noastre politice înțeleg să ia în considerație și să se apropie de interesele electorale ale cetățenilor Moldovei. Diverse formațiuni politice moldovenești au vorbit mult și bine despre necesitatea apropierii reprezentanților lor de electorat, dar nu s-a reușit nimic pe acest tărîm. Dimpotrivă, ultimele modificări operate în Codul Electoral ne demonstrează că partidele parlamentare sînt mai degrabă preocupate de neadmiterea altor potențiali concurenți în calitate de partide parlamentare. A fost de ajuns ca la alegerile locale din 22 mai 1999 social-democrații și liberalii să treacă de bariera simbolică de 4% ca partidele parlamentare să ia atitudine față de rezultatele respective. Este adevărat că parlamentarii au micșorat pragul de trecere pentru candidații independenți de la 4 la 3 procente, însă acest lucru puțin îi va încălzi pe independenți dintre care doar unul, în cele două campanii precedente, deabia a reușit să depășească pragul de

1 procent. Evident, totul este motivat de necesitatea unei guvernări mai stabile, deși experiența celor două legislaturi arată foarte clar că divergențele și scindările apar nu atît între fracțiuni, ci în interiorul lor. Așa au pățit-o Partidul Democrat Agrar și Convenția Democrată după scindarea cărora legislaturile respective au devenit nefuncționale. Probabil soluțiile nu sînt căutate acolo unde ar trebui să fie. Așa a fost și cu necesitatea "salubrității" spectrului politic prin ridicarea numărului de membri necesari de la 300 la 5000 membri. Așa poate să se întimplă și acum, după aceste ultime modificări în Codul Electoral.

Aici trebuie să remarcăm că trezește mari nedumeriri amendamentele legate de posibilitatea participării formațiunilor politice la campaniile electorale doar după doi ani de la înregistrare. După toate aparențele, nu există nici o justificare logică pentru stabilirea unor astfel de termeni, doar dacă aceștia nu sînt îndreptați împotriva cuiva anume. Dar, experiența arată foarte clar că atunci cînd regulile de joc se fac împotriva cuiva, au de suferit în cele din urmă exact acei care au încercat, vorba ceea, să-i sape altcuiva groapa. După toate probabilitățile, multe din partidele parlamentare vor avea de asudat pentru depășirea noului prag de 6 procente. Apropos, ultimele amendamente ar trebui testate cu concursul Curții Constituționale așa cum s-a procedat în Rusia acum patru ani după alegerile în Duma de Stat a Rusiei. Vom aminti cititorilor că la acele alegeri parlamentare, datorită pragului electoral de 5 procente, au rămas nereprezentate în Duma de Stat interesele a aproximativ 49,5 procente din alegătorii ruși. Curtea Constituțională a Rusiei a adoptat atunci o hotărîre prin care a declarat că va califica alegerile nule în cazul în care mai mult de 50 procente din voturile acumulate în circumscripția federală (pe liste de partid) rămîn nereprezentate și distribuite printre partidele ce au trecut bariera electorală. Vedem că a existat un temei serios pentru o astfel de examinare de către Curtea Constituțională. Și la noi acest lucru poate deveni actual mai cu seamă că sistemul nostru este pur proporțional, ci nu mixt precum cel din Rusia. ■

RUSIA ȘI NOUL EI PREȘEDINTE: ÎNAPOI SPRE... VIITOR?

Paul S. DeGregorio

În ziua de 26 martie a.c., majoritatea alegătorilor ruși a optat pentru Vladimir Putin, fost spion al KGB-ului și fost reformator imediat după prăbușirea imperiului sovietic. Acest om urmează să îndeplinească funcțiile Președintelui Federației Ruse care se bucură de cele mai redutabile și depline pîrghii ale puterii de stat rusești. Ce înseamnă această opțiune a electoratului rus pentru viitorul Rusiei și cel al întregii lumi rămîne încă sub un mare semn de întrebare. Ea poate însemna o întoarcere spre trecut și, în același timp, un curs nou, neverificat, spre un tip diferit de democrație în mijlocul unei națiuni sfîșiată de contradicții și nenorociri.

În ultimul timp, am avut posibilitatea să analizez îndeaproape alegerile parlamentare și prezidențiale, precum și alte evenimente de prima mîină din "noua" Rusie. Din 1991 încoace, de cînd la putere a venit Boris Elțin, rușii au trecut prin numeroase experiențe și peripeții politice și toate acestea - într-o perioadă foarte scurtă de timp. Alegerile prezidențiale din 26 martie din Rusia au fost neobișnuite după toate standardele. Gîndiți-vă că Putin, cîștigătorul alegerilor: 1) a fost o persoană aproape cu totul necunoscută alegătorilor ruși cu opt luni în urmă; 2) a venit la putere printr-un decret prezidențial și bucurîndu-se la început de simpatii la cel mult 6 procente din populația țării; 3) a refuzat să ia parte la orice discuții cu oponenții săi; 4) nu a participat la întâlniri politice în cadrul cărora să facă agitație electorală pentru a fi ales Președinte; 5) în cadrul campaniei sale a făcut doar cîteva declarații vagi privind cursul pe îl va urma Rusia; 6) a formulat astfel apelurile sale încît să atragă de partea sa susținătorii curenților politice și de stînga, și de dreapta, și de centru, încercînd să marginalizeze totodată reprezentanții de seamă ai acestor curente; 7) Putin a acumulat în urma alegerilor 52, 5 procente din numărul total de voturi, adică mai mult decît au acumulat toți cei zece oponenți ai săi luați împreună.

Pe cînd cad bombele urcă rating-urile

Putin s-a bucurat de o ascensiune vertiginosă pe arena politică rusească după ce a fost numit în funcția de prim-ministru de către Boris Elțin în ziua de

10 august 1999. În septembrie anul trecut m-am aflat în Moscova cînd au avut loc acele cumplite explozii care au terorizat populația moscovită. Putin a știut să nu piardă momentul și a inițiat o amplă campanie de bombardament în Cecenia unde, după spusele lui, se aflau teroriștii responsabili de aceste

explozii. Popularitatea lui Putin a început să crească cu fiecare bombă aruncată pe pămîntul cecen. În decembrie anul trecut, în alegerile parlamentare cele mai multe voturi le-a întrunit partidul sprijinit de Putin cu toate că el nu făcea oficial parte din el. Succesul acestui partid a fost copleșitor, luîndu-se în considerație faptul că și acesta a apărut nu demult pe arena politică rusească.

Contrastul cu Elțin

Putin, cel de 47 ani în haine de karatekă legat cu brîu negru, întotdeauna gata de "luptă și apărare", contrastează foarte mult cu predecesorul său Elțin, un lider bătrîn și bolnav de 69 ani care a devenit ca Președinte jenant pentru majoritatea rușilor, în special în ultimul an al președinției sale. Ca prim-ministru și Președinte în exercițiu Putin s-a mișcat rapid și mîna lui tare și fermă s-a făcut imediat simțită în Rusia. Putin a evitat să facă remanieri și s-a străduit să pară o figură cît mai stabilă, previzibilă și redutabilă spre deosebire

de Elțin care mai că nu-și schimba prim-miniștrii și cursul politic în fiecare lună.

Rusia la răspîntie de drumuri

Putin rămîne în continuare o întrebare fără răspuns nu numai pentru comunitatea internațională, ci și pentru propriul său popor. Alegătorii au riscat să pună miza pe o figură nouă. Celelalte figuri, politicieni vechi și foarte cunoscuți, cu programe bine stabilite și cunoscute, au pîlit cu toții odată cu apariția acestui Putin enigmatic despre care se știe așa de puțin.

În cursul ultimelor luni Putin a sugerat următoarele: o guvernare mai puternică și mai centralizată, "o dictatură a legii"; mai puțini funcționari publici aleși direct de populație (și mai mulți numiți direct de Președinte), un termen de șapte ani pentru exercitarea funcției de Președinte al țării și posibilitatea ca Rusia să intre în structurile...NATO. Dacă Boris Elțin ar fi sugerat măcar ceva asemănător cu cele menționate mai sus, popularitatea lui ar fi coborît mult sub zero cu toate că ea nici nu a atins cote înalte în ultimii săi ani de președinție. Și totuși, alegătorii au recepționat dacă nu călduros, cel puțin neutru aceste propuneri ale lui Putin, pe care l-au considerat atît un om de acțiune, cît și un om de acțiuni pragmatice. Cu toate că democrația rusă este încă foarte fragilă, nu trebuie să uităm că aproximativ 68 procente din numărul total de cetățeni cu drept de vot s-au prezentat la urnele de vot în ziua de 26 martie, adică cu 20 procente mai mult în comparație cu numărul de cetățeni cu drept de vot care s-au prezentat la urnele de votare în 1996 în alegerile prezidențiale din SUA.

Mai sînt numeroase întrebări fără răspuns în ceea ce îl privește pe președintele Putin. Oricum, cu timpul vom afla dacă el se va dovedi un susținător al reformelor democratice care au avut loc în Rusia din 1991 încoace, sau va întoarce acele ceasornicului înapoi către un regim autoritar despre care mulți cred că a dispărut în negura vremurilor. ■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din articolul *Will Putin Lead His Country Back To The Future?* Revista electronică *Post-Dispatch*, aprilie 2000. Toate drepturile aparțin editorilor. Traducere de Gabriel Mumjiev)

ALEGERI, RĂZBOAIE ȘI ASISTENȚĂ INTERNAȚIONALĂ

Krishna Kumar

La ora actuală, comunitatea internațională desfășoară un tip special de activități de promovare a democrației: acordarea de asistență electorală țărilor care au ieșit dintr-un conflict intern violent sau război civil. De obicei, decizia de a desfășura alegeri libere este discutată și analizată în cadrul negocierilor de pace. Alegerile postconflictuale, deși reprezintă un fenomen relativ nou în procesul de

asistenței umanitare țărilor paralizate de conflicte interne violente.

Activitățile speciale și asistența electorală includ programe economice, tehnice și politice, finanțate și deseori aplicate cu concursul direct al comunității internaționale în scopul formării în țara respectivă a unor instituții guvernamentale democratice, partide politice și asociații obștești care să se implice activ în planificarea și desfășurarea alegerilor. Asistența electorală poate include și sprijinirea unui număr mare de activități: elaborarea legislației electorale, organizarea procesului de votare, totalizarea rezultatelor etc. Aceste eforturi de asistență electorală sînt menite să asigure desfășurarea unor alegeri oneste și libere în orice țară care dorește să

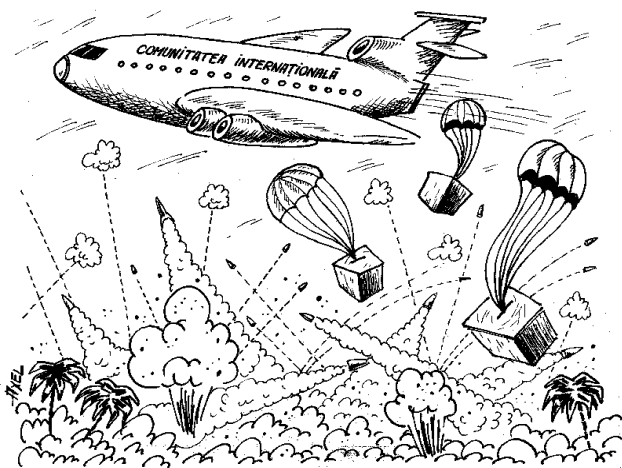
țărilor bîntuite de violență și intoleranță. Alegerile nu trebuie privite ca un eveniment izolat, ci ca un prim pas spre întărirea instituțiilor democratice după războaie. Comunitatea internațională a justificat, adesea, cheltuirea unor sume mari de bani în cazul unor țări ca Mozambic, Cambogia, El Salvador pentru a întări acolo instituțiile democratice. În numeroase țări din Asia și Africa, alegerile postconflictuale reprezintă prima posibilitate oferită cetățenilor de a participa la alegeri, chiar relativ libere și corecte.

Există anumite îndoieli cît privește realizarea obiectivelor de mai sus prin alegerile postconflictuale. Au fost cazuri cînd s-au investit multe speranțe și eforturi în aceste alegeri de tranziție. Din păcate, în țări ca Haiti și Sierra Leone ele n-au adus nici stabilitate, nici democrație, nici pace. Ura omenească ajunge adesea niște cote în fața cărora asemenea alegeri pur și simplu cedează. Aceasta ne demonstrează o dată în plus că democrația nu poate fi obținută numai prin alegeri. Un număr important de factori și circumstanțe, interne și externe, condiționează natura, direcția și viteza democratizării societății.

Promovarea reconcilierii între părțile aflate în stare de război reprezintă un alt obiectiv al alegerilor postconflictuale. Ele sînt menite să transforme un conflict violent într-un conflict non-violent: buletinele de voturi iau locul gloanțelor. Rezolvarea conflictelor ideologice și de partid trebuie să capete o formă pașnică, iar alegerile postconflictuale reprezintă o mare ocazie oferită în acest sens părților beligerante să-și facă cunoscute programele electorale cetățeanului de rînd. Discuțiile dintre oponenți au loc pentru a mobiliza opinia publică și obținerea puterii politice. Alegerile constituie acel instrument prin care se poate evita orice formă de violență și evita vărsările de sînge.

În lipsa unor măsuri de precauție alegerile desfășurate în societăți împărțite pe criterii etnice pot avea un impact negativ și agrava și mai mult situația politică din țara respectivă. Din păcate, comunitatea internațională a recunoscut tîrziu acest fapt. ■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Postconflict Elections, Democratizations And International Assistance*. Editura "Lynne Rienner Publishers", 1998. Toate drepturile aparțin editorilor. Traducere de Marcel Mumjiev.)

promovare a democrației de către comunitatea internațională, au drept obiectiv instalarea unui guvern democratic legitim. Aceste alegeri încearcă să consolideze acordurile de pace care sînt, de obicei, foarte fragile la început și să le transforme într-un sistem democratic de lungă durată. Dat fiind pericolul factorilor de instabilitate politică și conflictelor etnice, alegerile postconflictuale au devenit în ultimul timp un subiect extrem de delicat și complex.

Expresiile de tip "societăți postconflictuale" și "societăți militarizate" se referă la țările implicate într-un conflict intern violent și sfîșiate de războaie civile. Aceste conflicte pot fi oprite doar atunci cînd negocierile între părțile beligerante duc la semnarea unui tratat de pace așa cum s-a procedat, de exemplu, în Salvador și Mozambic, sau în Etiopia unde ostilitățile au încetat după ce un partid beligerant a cîștigat războiul civil.

Alegerile libere postconflictuale sînt desfășurate la nivel regional sau național spre sfîrșitul conflictului intern. De obicei, alegerile de acest gen se bucură de un sprijin substanțial din partea comunității internaționale și sînt monitorizate de către ea. Diverse agenții și organizații internaționale și filantropice sînt implicate în acțiuni de aplanare a conflictelor și acordare a

pășească pe calea democrației autentice.

Obiectivele alegerilor postconflictuale

Transferarea puterii de stat către un guvern ales în mod democratic și liber, precum și reconstruirea țării după conflictul civil intern, au fost totdeauna obiectivele principale ale alegerilor postconflictuale. Principiile de bază după care alegătorii aleg un guvern într-o țară care se vrea democratică sînt: libertatea și onestitatea. La sfîrșitul oricărui război civil părțile implicate în conflict tind să ajungă asupra unei înțelegeri și să-și îmbunătățească relațiile cu comunitatea internațională. Agențiile internaționale de asistență, în ultimele decenii, insistă, deși nu totdeauna, ca alegerile competitive să reprezinte o condiție fără îndeplinirea căreia astfel de țări nici nu pot să viseze măcar la sprijinul comunității internaționale. Doar în cazul unor țări ca Eritrea, Uganda și Ruanda, s-a hotărît să se acorde un ajutor internațional substanțial, deși acolo nu au fost desfășurate alegeri. Această decizie a fost dictată de împrejurări în care orice fel de alegeri erau imposibile.

Un alt obiectiv al alegerilor postconflictuale este inițierea și consolidarea procesului de democratizare a

COMPTON FOUNDATION, INC.

The Compton Foundation (CF) este o organizație neguvernamentală americană independentă al cărei obiectiv principal constă în preîntâmpinarea războaielor și dezamorsarea conflictelor ce pot duce la războaie. **CF** clasifică aceste probleme globale de supraviețuire a rasei umane în următoarele categorii: Pace și ordine mondială; Mediu ambiant. **CF** sprijină eforturile îndreptate spre: 1) prevenirea proliferării armelor nucleare și biologice, precum și a altor arme și de distrugere în masă; 2) influențarea opiniei publice în sensul promovării mijloacelor pașnice de soluționare a conflictelor și disputelor internaționale; 3) sprijinirea abordărilor multilaterale a problemelor de ordin internațional; 4) întărirea instituțiilor internaționale existente. Alte obiective ale fundației sînt crearea unor oportunități egale pentru toți în domeniul învățămîntului, bunăstarea comunității, justiția socială, cultura și artele.

În lumea noastră unde majoritatea problemelor capătă o dimensiune globală, iar calitatea vieții umane degradează tot mai mult în numeroase locuri ale planetei, CF este interesată în primul rînd de a preîntîmpina pe cît e posibil masacrarea oamenilor de către oameni ceea ce se mai numește război.

CF a fost întemeiată în 1946 de către Dorothy Danforth Compton și Randolph P. Compton după moartea tragică a fiului lor în cel de al Doilea Război Mondial. Ei credeau că pacea mondială este posibilă dacă vor fi eliminate condițiile care duc la război. În consecință, ei s-au axat pe probleme legate de creșterea rapidă a populației, epuizarea resurselor naturale datorată acestei creșteri și mărirea ratei consumului de produse naturale, degradarea progresivă a mediului ambiant și situația deplorabilă a drepturilor omului în numeroase părți ale lumii. Soții Compton erau convinși că cercetările și diferite studii în domeniu trebuie să fie combinate cu acțiuni concrete pentru a avea sorți de izbîndă. Cercetările sînt necesare pentru a defini clar și precis problema și pentru a elabora soluțiile. Nu mai puțin importantă este folosirea cunoștințelor și informațiilor obținute pe această cale, pentru că ele sînt făcute publice, provoacă discuții aprinse și determină schimbări politice în direcția corectării condițiilor ce amenință supraviețuirea rasei umane.

CF crede că: prevenirea pericolului reprezintă o strategie mai efektivă decît remedierea ulterioară a dezastrului ce poate urma pericolului; cercetările teoretice și acțiunile concrete trebuie să fie două fețe egale ale aceleași monede; ambele perspective sînt necesare pentru discuții publice productive.

Pentru a demonstra ce poate fi făcut pentru a realiza transformările sociale necesare, **CF** caută să încurajeze modele pozitive de schimbare. Ea încurajează activ colaborarea dintre agenții, instituții, ONG-uri și programe care combină teoria, cercetările și practică.

CF a stabilit următoarele priorități în cadrul programelor sale principale: instruirea publicului; instruirea celor care elaborează politicile publice; instruirea reprezentanților mass mediilor; sprijinirea activismului public; sprijinirea financiară a cercetătorilor și centrelor academice; oferirea de burse etc.

CF finanțează proiecte propuse atît de organizații americane, cît și de cele din afara SUA și nu acceptă propuneri trimise prin fax sau poșta electronică.

Principalul program al **CF** este programul "Pace și ordine mondială". El include următoarele: 1) prevenirea proliferării și promovării armelor nucleare; 2) propunerea unor mijloace pașnice de soluționare a conflictelor globale, internaționale și regionale, inclusiv a conflictelor rasiale și etnice; 3) noțiunea de securitate națională trebuie să cuprindă și factorul creșterii populației, și cel al pericolelor ecologice, pe lîngă pericolele de ordin economic și militar; 4) întărirea instituțiilor internaționale atît guvernamentale, cît și neguvernamentale astfel încît ele să devină cît mai eficiente în lupta pentru prevenirea războaielor; 5) sprijinirea dialogului între părțile aflate în conflict și implicarea unui număr cît mai mare de țări în discuțiile publice legate de securitatea națională, regională, continentală și globală; 6) comerțul cu arme și controlul asupra armelor; 7) terorismul internațional și securitatea sistemelor informaționale; 8) relația dintre problemele de securitate economică internațională și securitatea națională.

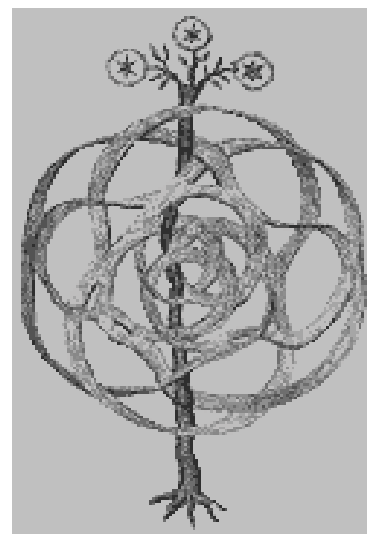
Cetățenii Moldovei care sînt interesați de programele de activitate și bursele pe care le oferă CF pot obține informații suplimentare la următoarea adresă:

The Compton Foundation, 545 Middlefield Road, Suite 178, Menlo Park, CA 94025

Tel.: (650) 328 0101, fax: (650) 328 0171

E-mail: info@ComptonFoundation.org, <http://www.comptonfoundation.org>

Director executiv: Edith Eddy

DISCUȚIILE ELECTORALE TELEVIZATE

Ellen Mitzkevicz și Charles Firestone

Este foarte important ca la discuțiile televizate să participe toți candidații înregistrați, însă, un număr prea mare de participanți s-ar putea să împiedice realizarea scopului principal al acestor discuții - informarea alegătorilor. Dacă nu există experiența desfășurării unor alegeri libere și corecte în trecut, atunci candidatului i se poate cere să prezinte un anumit număr de semnături pentru a avea acces la astfel de discuții. În țările care de-abia s-au hotărât să pășească pe calea reformelor democratice, unde numărul de partide și candidați depășește orice imaginație și nu există criterii de selecție stabilite dinainte, sau dacă ele există dar nu sînt suficiente, această variantă se poate dovedi cea mai acceptabilă.

De asemenea, selectarea candidaților pentru participarea la discuțiile electorale televizate poate fi desfășurată pe baza rezultatelor sondajelor de opinie. De exemplu, în campania electorală din Austria în 1986 concureau doi candidați de forță și unul neînsemnat, din partea "verzilor". La primele discuții televizate au participat toți trei. Însă, după ce sondajele de opinie au arătat că primii doi candidați principali se bucură de simpatiile a 40 procente și respectiv 30 procente din populația țării pe cînd cel de al treilea candidat - doar de 8 procente, televiziunea a hotărât să nu-l mai invite pe ultimul la discuții. Această problemă are două tășuri. Pe de o parte, trebuie găsită o asemenea organizație care va fi capabilă să organizeze un sondaj de opinie ale cărui rezultate să fie recunoscute de opinia publică ceea ce este posibil doar dacă organizația respectivă se bucură de autoritate și este pe deplin imparțială și obiectivă. Cea de a doua problemă este legată de instabilitatea opiniei publice. În ce perioadă anume trebuie efectuat sondajul de opinie? De cîte ori? Cît de stabile sînt aceste rezultate? În alegerile municipale din Viena în 1991 s-a optat pentru un alt principiu. Dreptul de a participa la discuțiile televizate a fost acordat doar acelor partide care erau atunci reprezentate în organul municipal

reprezentativ. Și totuși, partidul verzilor care a fost exclus din participarea la discuțiile televizate în urma aplicării principiului respectiv, a cîștigat 8 locuri la alegeri și a protestat foarte vehement împotriva lui. Într-adevăr, este inadmisibil ca la discuțiile televizate să fie lăsați doar cei care au fost aleși în funcții publice în alegerile precedente.

În țările cu vechi tradiții democratice există o anumită bază pentru invitarea candidaților la discuțiile televizate. Cu

Discuțiile: forme de desfășurare

Discuțiile electorale televizate pot fi plictisitoare și organizate strict după un plan anume, sau spontane și imprevizibile. În unele țări se preferă ca la discuțiile respective să participe și cetățenii de rînd, fie în calitate de audiență în studiouri, fie punînd întrebări la telefon. În țările slab dezvoltate, unde tehnologiile înapoiate

SCOTT NICKEL

toate că ea vine în contradicție cu interesele partidelor noi, de cele mai multe ori regulile de joc se bazează pe distribuția procentuală a voturilor obținute de partide în alegerile precedente, sau pe locurile pe care ele deja le dețin în legislativul țării. În țările care pășesc pe calea reformelor democratice o asemenea bază nu există.

În SUA, sponsorii sînt acei ce hotărîsc cine să participe la discuțiile televizate. Sponsori pot fi atît mari companii de televiziune, cît și grupuri și organizații independente mai mici. O organizație de acest fel, Liga femeilor-alegători, joacă în mod tradițional un rol important în desfășurarea discuțiilor electorale la nivel național, de stat și local.

nu permit discuțiile în direct între telespectatori și candidați, întrebările telespectatorilor sînt înregistrate dinainte, apoi candidații răspund la ele unul după altul. În Brazilia primele alegeri prezidențiale directe au fost desfășurate în 1989. Deși într-o măsură neînsemnată, dar și aici populația țării a avut posibilitatea să participe la discuțiile televizate cu candidații în alegeri.

În Canada discuțiile electorale televizate la care participă în direct și candidații, și populația, sînt difuzate la nivel național timp de trei ore. Aceste "bătălii" electorale reprezintă evenimentul principal al campaniei electorale. Ele se desfășoară atît în engleză, cît și în franceză. Se

consideră că toți candidații ar trebui să vorbească ambele limbi. Discuțiile sînt finanțate de companiile de televiziune care împreună cu partidele stabilesc regulile de joc. Jurnaliștii pun întrebările, moderatorul are grijă ca totul să decurgă în ordine și fără excese. De regulă, candidatului i se oferă trei minute pentru a răspunde la întrebare, iar candidatul din partea opoziției se mai bucură de un minut în plus la finele emisiunii.

Urmărind aceste discuții televizate, alegătorii află multe lucruri noi. Dacă asemenea discuții, la care să participe toți candidații, sau cel puțin, toți candidații importanți, sînt desfășurate doar o singură dată, ele pot fi fatale pentru anumiți candidați, dacă aceștia nu vor reuși să impresioneze publicul, chiar dacă se bucurau de mare popularitate pînă atunci. O bîlbîială, o eroare, un semn de slăbiciune, și candidatul, care mai ieri se și vedea victorios, nu mai are nici o șansă de a cîștiga alegerile. Discuțiile devin pentru telespectator nu o sursă de informare, ci o luptă finală. De aceea există riscul ca unii candidați să fie prea "cuminți" și să nu se aventureze în lansarea unor răspunsuri prea categorice sau riscante din punctul lor de vedere. Alții, dimpotrivă, pot deveni prea agresivi și moderatorul trebuie să aibă grijă să-i "strunească".

Un ciclu de trei sau patru de astfel de discuții permite candidaților să-și corecteze greșelile, să-și precizeze atitudinea față de o problemă anume. Totodată, în acest fel pot fi abordate un număr destul de mare de probleme, iar candidații se vor controla mai bine și se vor stăruii să nu mai vorbească lucruri pe care să le regrete mai târziu. Atitudinea lor față de cutare sau cutare problemă devine tot mai clară și prinde contur în ochii telespectatorilor.

Dacă un ciclu de trei discuții televizate îi scutește pe alegători de tot felul de imprecizii și-i face mai bine informați asupra pozițiilor deputaților, atunci un număr mai mare de discuții i-ar obosi cu siguranță pe telespectatori. În SUA, de exemplu, numărul de telespectatori care urmărește duelurile televizate între candidați scade substanțial cu timpul.

Dacă în țară există companii private de televiziune, atunci ele s-ar putea să prefere unui ciclu de discuții

televizate o singură emisiune de discuții, însă aceasta va fi cea mai "importantă". De regulă, în SUA canalele comerciale de televiziune difuzează nu mai mult de 4 emisiuni de discuții între candidații pentru funcția de președinte al statului, inclusiv pentru funcția de vicepreședinte. Este puțin probabil ca asemenea discuții să reunească audiențe numeroase dacă ele nu sînt transmise de către canale private de televiziune. Același sistem funcționează în alegerile la nivel de stat și local. În statul California, posturile comerciale TV, de obicei, refuză să difuzeze discuții televizate pentru funcții la nivel de stat, dacă la ele nu participă candidații din partea ambelor partide principale (democrații și republicanii) și dacă populația nu manifestă un interes deosebit față de alegerile respective. Este evident că posturile comerciale TV, fiind preocupate să atragă un număr cît mai mare de telespectatori, și prețuind foarte scump timpul de publicitate, nu vor să-l piardă pe niște discuții de care populației nu-i pasă. Chiar posturile necomerciale care depind într-o măsură mai mică de acest factor, nu reușesc să adune audiențe numeroase cînd dau pe post discuții electorale despre care posturile comerciale TV păstrează tăcerea. De asemenea, dacă în cadrul discuțiilor televizate candidații au făcut niște declarații importante, acestea vor fi cu siguranță preluate de către presa scrisă.

Reguli

Oricare ar fi politica și procedurile de reflectare a activităților politice în mass media electronică, rămîne să răspundem la următoarea întrebare: în ce mod poate fi asigurată executarea lor? În ce fel trebuie schimbate regulile în cazul apariției unor împrejurări noi? Mai mult, în ce fel trebuie asigurată aplicarea lor egală indiferent de cine este vorba? Cum poate fi preîntîmpinată imixtiunea partidului de guvernămînt în procesul de reflectare a alegerilor în mass media?

În primul rînd, trebuie să se elaboreze principiile pe baza cărora să se alcătuiască legile și regulile. Ar trebui

legile să asigure o independentă maximă a mass mediilor electronice de imixtiunile guvernului? Sau ele ar trebui să apere mai degrabă interesele publicului? Sau menirea lor principală este de a supraveghea mass mediile electronice pentru a preîntîmpina apariția programelor "nedorite"?

În țările cu adevărat democratice, unde în general se încearcă ca telespectatorii să se aleagă o satisfacție cît mai mare de pe urma televiziunii, s-a optat pentru o combinație de trei modele. Primul presupune eliberarea cîtorva licențe de emisie, după care nimeni nu mai intervine în activitatea companiilor de televiziune respective. De exemplu, în Noua Zelandă guvernul apelează în acest sens la licitații. După ce companiile comerciale sînt selectate în funcție de cine a plătit mai mult, ele de acum încolo au dreptul de proprietate asupra canalului respectiv de emisie, iar imixtiunile guvernamentale în treburile acestor companii sînt reduse la minimum. Cel de al doilea constă în faptul că într-o țară dată se adoptă un standard anume căruia trebuie să-i corespundă toate companiile ce doresc să obțină licența de emisie. Acest standard este reglementat prin anumite reguli. Standardul stabilit de Congresul SUA prevede servirea "binelui și necesităților publice", întrucît se consideră că interesele societății trebuie să prevaleze asupra intereselor individuale sau ale vreunei companii luate în parte. Cu toate acestea, standardul "intereselor sociale" este "înmuiat" prin regula obligatorie care interzice guvernului să intervină cu schimbări în grila de emisiuni a companiei. Cel de al treilea model care-și pierde actualitatea în majoritatea țărilor din lume se baza pe dreptul exclusiv de proprietate al guvernului asupra mass mediei electronice. Datorită ritmului accelerat în care se dezvoltă tehnologiile moderne, televiziunea depășește cu ușurință hotarele de stat. Astfel se apropie sfîrșitul monopolului de stat asupra mass mediilor electronice.■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Television and Elections*, 1993. Toate drepturile aparțin Fondului Internațional "Cultural Initiative". Traducere de Gabriel Mumjiev.)

CAMERA SUPREMĂ DE CONTROL A POLONIEI - CÎINELE DE PAZĂ AL PORTOFELULUI PUBLIC

Jacek Uczkiewicz

Camera Supremă de Control a Poloniei, sau NIK după acronimul ei polonez, a fost creată în 1919. În mai puțin de un an de la crearea ei, Polonia și-a recăpătat suveranitatea, la sfârșitul Primului Război Mondial. În tot acest răstimp, NIK a activat în calitate de instituție de audit independentă de Guvern. Chiar în timpurile comuniste, NIK a reușit să mențină o bună parte din independența ei și s-a bucurat de încrederea majorității publicului. În anii ce au urmat după 1989, în interiorul NIK au avut loc reforme adânci. La ora actuală, NIK reprezintă una din temeliiile statului modern democratic polonez.

Baza legislativă

Este dificil să spunem cînd exact a început NIK să întreprindă reforme menite să-i armonizeze activitatea cu standardele contemporane ale Uniunii Europene. În această privință, anul 1994 a fost fără îndoială unul din cei mai importanți pentru că anume atunci *Sejm*-ul, camera inferioară a Parlamentului polonez, a adoptat Legea cu privire la Camera Supremă de Control. Legea respectivă împreună cu Constituția poloneză din 1997 au stabilit obligațiile și responsabilitățile NIK în cadrul noului sistem politic. Ca parte integrantă a acestui sistem, legea confirmă că NIK trebuie să se subordoneze *Sejm*-ului, garantează independența ei de puterea executivă, îi cere să activeze pe bază colegială și descrie

procedurile de audit. Mai întîi de toate, activitățile de audit trebuie desfășurate, în orice etapă, pe baza unei proceduri care oferă instituțiilor de audit dreptul de a face obiecții pe marginea declarațiilor, estimărilor, remarcilor și concluziilor NIK. Mai mult, legea din 1994 stabilea condițiile legale necesare ca rezultatele activităților de audit să fie cât se poate de obiective.

Membrii

Așa cum s-a menționat mai sus, NIK activează pe bază colegială. Conducătorul instituției, președintele, este numit de către Parlament pe un termen de șase ani. Consiliul NIK este alcătuit din președinte, trei vicepreședinți, un director general și 14 membri.

Potrivit legii din 1994, Consiliul este singurul organ care poate lua decizii în cadrul instituției. El este acela care trebuie să răspundă la obiecțiile ce se aduc activităților de audit ale NIK. De exemplu, Consiliul aprobă planurile anuale de lucru ale NIK. Conform Constituției poloneze, NIK trebuie să prezinte *Sejm*-ului, pe parcursul discuțiilor pe marginea bugetului de stat, părerea sa privitoare la modul în care și-a îndeplinit obligațiile Guvernului. Consiliul NIK decide formularea acestei opinii. De asemenea, prin lege, NIK primește împuterniciri substanțiale de a efectua activități de audit atât la nivelul guvernării centrale, cât și la cel al altor unități de stat regionale sau municipale.

Întreprinderile particulare pot fi supuse auditului atunci cînd este vorba de obligațiile lor financiare față de stat, dacă ele primesc bani sau bunuri publice pentru a presta servicii publice, sau dacă ele au semnat vreun contract cu o autoritate publică locală sau centrală.

Cel mai important lucru este că NIK se bucură de dreptul de a controla în întregime fluxul de bani publici. În 1998, *Sejm*-ul a modificat Legea astfel încît NIK să aibă dreptul de a controla de acum înainte fondurile de bani și mijloacele primite conform înțelegerilor cu parteneri internaționali. În termeni practici, aceasta înseamnă că NIK va putea, de exemplu, să verifice cum a cheltuit un fermier un ajutor sau un credit primit din partea Uniunii Europene.

Conform legii, NIK face publice analizele sale privitoare la modul în care a fost executat bugetul de stat și cum a fost aplicată politica monetară stabilită. Totodată, NIK face în același timp public și raportul său cu privire la anul bugetar precedent. Aceste analize se efectuează și sînt duse la capăt între 1 martie și 30 iunie. NIK informează prompt publicul asupra rezultatelor controalelor sale de audit. Tot în 1998, presa poloneză a publicat peste 4500 articole dedicate activităților NIK.

Legea din 1994 a marcat începutul unei colaborări foarte intense dintre NIK și Curtea Europeană de Auditori (CEA), instituțiile supreme de audit din Europa Centrală și de Est.

NIK se bucură de asistență tehnică din partea CEA și birourilor naționale de audit din Marea Britanie și Suedia.

Pentru ca Polonia să fie acceptată în Uniunea Europeană, NIK urmează să acorde o atenție specială metodologiei de audit (în special auditul financiar) și pregătirii personalului. Altfel spus, NIK trebuie să aibă grijă ca metodologia sa de audit să corespundă celor ale membrilor Uniunii Europene și CEA. ■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Poland's Supreme Chamber of Control: A Watchdog For The Public Purse*. Revista *Public Management Forum*, vol. V, nr. 5, septembrie/octombrie 1999. Toate drepturile aparțin editorilor. Traducere de Gabriel Mumjiev.)

SPRIJINIREA SOCIETĂȚII CIVILE ÎN SOCIETĂȚILE POSTCOMUNISTE

Thomas Carothers

Cu zece ani în urmă, majoritatea observatorilor occidentali considera că sprijinirea societății civile din țările Europei de Est și fostei URSS trebuie să fie rapidă și dozată pentru a extinde și consolida noile libertăți politice și sociale de acolo și accelera tranziția de la comunism și totalitarism la economia de piață și o democrație autentică. Cu toate acestea, un deceniu de sprijinire permanentă a societății civile e foarte mult și pentru agendele donatorilor. Dat fiind că reformele economice și politice se desfășoară foarte încet în majoritatea țărilor respective, noi speranțe se nutresc în legătură cu societatea civilă și sprijinirea ei. Tot se mai speră că anume ea va reprezenta cheia la deblocarea stagnării și eșecurilor numeroase care au ajuns să compromită noțiunea însăși de tranziție.

Sub aspect politic, dezvoltarea societății civile a devenit crucială pentru stimularea presiunii și participării publice necesare pentru a forța niște instituții de stat inerte și ineficiente să devină mai active și responsabile. Sub aspectele economic și social o societate civilă activă și diversă este privită ca un factor necesar pentru a atenua efectele restructurării și tranziției, a explica populației în ce constau reformele și de ce e nevoie de economie de piață, a nu permite ca privatizarea să se transforme într-un jaf legalizat și a facilita relațiile dintre reprezentanții autorităților publice locale și cetățenii simpli.

Adâncind și lărgind obiectivele lor cît privește promovarea societății civile, donatorii și sponsorii trebuie să analizeze foarte atent ce roade a adus activitatea lor pe acest tărîm și să nu se lase intimidați de greutățile și obstacolele ce se întrezăresc în negura viitorului.

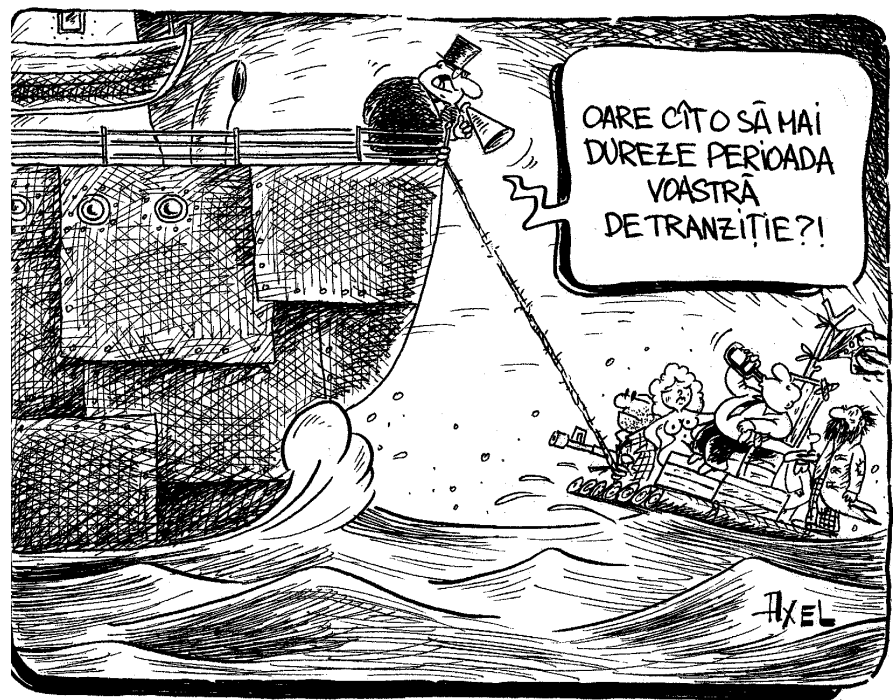
Tranzițiile în societățile postcomuniste

Experiențele tranziției în țările Europei Centrale și de Est și fostei URSS sînt într-atît de deosebite de la o țară la alta încît chiar conceptul de postcomunism a devenit aproape

inutil. A spune că Polonia și Turcmenia sînt amîndouă țări postcomuniste înseamnă a spune doar foarte puțin. Aflîndu-se într-o euforie firească la începutul anilor 90', cînd totul părea așa de senin, mulți oameni atît din această regiune, cît și din afara ei, au presupus că odată pornite reformele economice și politice, ele vor fi duse la bun sfîrșit și vor avansa, într-un fel, cu de la sine putere. Oamenii își imaginau ca tranziția ar însemna, metaforic vorbind, să pui o luntre într-un rîu ce curge vertiginos, și apoi să

semiautoritare, nici de sărăcie, nici de criminalitate și nici de economia tenebră. În această categorie intră toate țările Asiei Centrale cu excepția Kîrgîzstanului, precum și Armenia, Azerbaidjanul, Republica Bielarus, Serbia și Croația.

Celelalte 11 țări care formează cea mai numeroasă categorie sînt acelea ce nu obosesc să tot penduleze între succes și eșec. Unele din ele s-au împotmolit de-a binelea undeva la mijloc între dictatură și democrație, stagnare și economia de piață, altele

contemplan viteza și frumusețea cu care alunecă luntrea pe valurile unduoase ale rîului. În cele din urmă, s-a dovedit că reformele pot fi și chiar foarte adesea sînt blocate mai la fiecare cotitură a rîului, iar găurile cu care se alege "luntrea" dînd peste tot felul de pietre subacvatice amenință să o scufunde.

Un număr mic de țări, de cele mai multe ori cu o populație relativ nu prea numeroasă, au făcut progrese substanțiale cît privește reformele democratice și economice: Republica Cehă, Ungaria, Polonia, țările Baltice și Slovenia. Dar ele se află categoric în minoritate. O altă categorie de țări o duce foarte prost pe ambele fronturi. Ele tot nu mai reușesc să scape nici de guvernele lor autoritare sau

sînt purtate de vîntul nemulțumirii și neputinței populare cu încetul, dar sigur, înapoi. Doar foarte puține din ele, scremîndu-se și tot uitîndu-se cînd cu regret, cînd cu dor, înapoi, fac totuși eforturi să meargă înainte. Din prima subcategorie, "împotmolită", fac parte Ucraina, Albania, Rusia, Moldova, Kîrgîzstan, Georgia, Bosnia, iar din a doua subcategorie - Bulgaria, Slovacia, Macedonia și România.

Oricît de simple ar fi aceste categorii, ele ne ajută să vedem că 20 de țări din 27 din regiunea respectivă se află fie în zona cenușie de tranziție, fie că se află undeva "afirmate" între cer și pămînt. Pentru majoritatea oamenilor din aceste 20 de țări condițiile de bază de viață s-au înrăutățit foarte mult în ultimii zece ani.

În fostele republici sovietice produsul intern brut (PIB) a scăzut aproape cu jumătate față de 1991. De exemplu, în Rusia, una din cele mai bogate țări de pe planetă cel puțin în ceea ce privește resursele naturale, PIB-ul este mai scăzut decât cel din Mexic, o țară care se asociază cu sărăcia "tradițională" a Lumii a Treia.

Rolul asistenței occidentale

Occidentul a exercitat o influență foarte puternică asupra țărilor Europei Centrale și de Est, în special la capitolul definirii scopurilor tranziției. Această influență a fost mult mai scăzută în fostele republici sovietice. Faptul că această influență este pozitivă nu înseamnă că în urma ei a dispărut atmosfera de dezamăgire în legătură cu rolul Occidentului în zonă. Entuziasmul care i-a cuprins pe occidentali odată cu căderea Zidului Berlinului nu s-a mai repetat niciodată de atunci. Occidentul nu a reușit să folosească pe deplin acest moment istoric pentru a-și consolida rolul în Europa Centrală și de Est și în spațiul postsovietic. Societățile occidentale s-au grăbit să-și vadă de treburile lor, așteptând ca fostele țări comuniste fie să se alăture cursului occidental de dezvoltare, fie să se descurce așa cum îi taie capul.

Apoi trebuie să facem o precizare de la bun început: ajutorul nostru pentru această regiune nu a fost atât de uriaș așa cum își imaginează multă lume. În anii 90' ai secolului trecut ajutorul pentru Europa Centrală și de Est și fostele republici sovietice s-a situat undeva între 50 și 100 miliarde dolari SUA în dependență de ce înțelegem prin ajutor și cum îl calculăm. Astfel, din această sumă unei persoane i-a revenit aproximativ 100-200 dolari de-a lungul a zece ani, adică 10-20 dolari într-un an. Suma respectivă este similară cu ajutorul pe care îl oferă Occidentul altor părți numeroase ale lumii aflate în curs de dezvoltare și nu reprezintă un efort deosebit în comparație cu ajutorul pe care l-au acordat SUA Americii Centrale în anii 80' când, pentru a combate înmulțirea guvernelor de stînga, administrația Reagan a hotărît să ofere ajutor în valoare de peste 100 dolari pe persoană unor țări slab dezvoltate.

Cum a început ajutorul occidental

Prima etapă (începutul anilor 90') a ajutorului occidental de promovare a dezvoltării societății civile în Europa Centrală și de Est și fostele republici sovietice a fost scurtă, superficială și idealistă. Aceasta a avut loc când fundațiile occidentale private și câteva, foarte puține agenții guvernamentale, implicându-se în procesul de asistare a dezvoltării societății civile din zonă, au stabilit primele contacte cu noile grupuri civice independente și activiști civici. Timpul părea să fie totul atunci și sprijinul modest acordat grupurilor civice promitea să aibă un impact mare asupra stării de lucruri din regiune. Furnizorii de asistență pentru dezvoltarea societății civile s-au axat pe noile grupuri civice care s-au dedicat apărării intereselor publice: grupuri pentru apărarea drepturilor omului, organizații ecologice, grupuri de monitorizare a alegerilor și asociații pentru educație civică, precum și noi mijloace independente de informare în masă, în special ziarele și revistele. Ideea inițială a fost de a ajuta și instrui acei oameni și grupurile care luptau pentru afirmarea noilor libertăți, de a sprijini nucleul unei societăți civile neafiliate politic, dar care să apere drepturile politice ale cetățeanului simplu. Acest început de societate civilă trebuia să servească drept un incubator de democrație.

Cele mai bune practici

Cea de a doua etapă (de la mijlocul anilor 90' pînă în prezent) a presupus o sporire a ajutorului pentru dezvoltarea societății civile. Furnizorii de asistență încă înțelegeau prin dezvoltare a societății civile sprijinirea organizațiilor neguvernamentale (ONG-urilor), noțiunea de ONG fiind foarte "extinsă". De ajutorul occidental a început să se bucure un cerc mult mai larg de grupuri civice decât în etapa inițială. Aceste grupuri erau orientate nu numai spre apărarea politice ci, de asemenea, spre protecția mamei și copilului, ocrotirea sănătății publice, drepturilor consumatorilor etc. Furnizorii de asistență au început la fel să sprijine centre de instruire a ONG-urilor și în scurt timp sectorul neguvernamental a prins să crească

rapid. Au apărut mii de ONG-uri, de toate culorile și mărimile.

Pe cînd ONG-urile apăreau ca ciupercile după ploaie în țările care se bucurau de ajutorul occidental, au început să apară totodată și diverse probleme legate de societatea civilă. Au început să apară și numeroase studii, rapoarte, cursuri și lecții privitoare la sprijinirea sectorului neguvernamental. Ele mai sînt numite "cele mai bune practici". Studiile respective îți dau în zilele de astăzi sentimentul unei înțelepciuni convenționale, cel puțin în rîndurile celor care au frecventat în ultimii 2-3 ani tot felul de conferințe dedicate problemelor societății civile. Acum cinci ani aceste studii nu aveau aceeași calitate pe care o au studiile de astăzi. Experiența și dorința permanentă de a schimba lucrurile în bine contează foarte mult în cazul nostru. Faptul că ele au obținut statutul de înțelepciune convențională nu înseamnă, din păcate, că lor li se atrage atenția cuvenită în practică de către majoritatea donatorilor.

O nouă etapă?

Etapă a doua de sprijinire a societății civile se apropie de sfîrșit și s-ar putea ca cea de a treia etapă să-i urmeze. Problema cea mare este că în majoritatea țărilor est-europene reformele politice și economice nici nu au dat rezultatele scontate, nici nu se bucură de sprijinul populației, și la ora actuală nu prea este clar dacă ele vor mai fi promovate, sau dacă da, cît timp va dura această tranziție? Un an? Zece ani? Un secol? De aceea, entuziasmul și încrederea în forțele ONG-urilor a scăzut simțitor, iar în unele cazuri chiar a cedat loc scepticismului. Ajutorul occidental pentru societatea civilă se împuținează văzînd cu ochii odată cu faptul că USAID, Uniunea Europeană, fundațiile Soros și alte surse importante de finanțare de la începutul anilor 90' își iau cătinelă talpășița din unele țări, sau își schimbă pur și simplu prioritățile. Deocamdată nu este clar ce va fi cu această a treia etapă. ■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Aiding Civil Society in Postcommunist Societies: Future Challenges*, revista *Alliance, Building Resources for The Community Worldwide*, vol. 5, nr. 1, 2000. Toate drepturile aparțin editorilor. Traducere de Gabriel Mumjiev)

- Începînd cu 7 martie, postul de radio "Antena C" al municipiului Chişinău a continuat să difuzeze o nouă serie de emisiuni din ciclul "Vocea Civică", realizat în comun de către Liga pentru apărarea drepturilor omului din Moldova (LADOM) și IFES-Moldova. Cei interesați de problemele reformei administrației publice, reformei teritorial-administrative, rolul și statutul funcționarului public, activitățile desfășurate de către organizațiile neguvernamentale locale și străine, rolul presei libere într-o societate în tranziție, apărarea drepturilor omului, pot audia aceste emisiuni în fiecare joi la ora 17:35, pînă la 30 iunie a.c..

Imagine de la un seminar organizat de CEC și IFES în Soroca,
12 aprilie 2000

- În lunile martie și aprilie, Comisia Electorală Centrală a organizat, cu sprijinul IFES-Moldova, un ciclu de seminarii cu tema *Organele electorale. Organizarea și desfășurarea alegerilor - realizarea dreptului constituțional al cetățenilor de a alege și a fi aleși* în următoarele centre județene: Bălți (22 martie), Edineț (5 aprilie), Soroca (12 aprilie), Orhei (19 aprilie). La fiecare seminar au participat peste 60 de persoane - reprezentanți ai administrației publice locale, funcționari electorali, jurnaliști, membrii unor partide politice și organizații neguvernamentale. Participanților le-au fost distribuite numeroase materiale informative și analitice privitoare la legislația care reglementează activitatea administrației publice locale, funcționarilor electorali și organizarea și desfășurarea alegerilor.
- În ziua de 9 martie, reprezentanții IFES-Moldova și Centrului pentru Dezvoltarea Democrației Participative (CDDP) au participat la lucrările Școlii administrative, organizată pentru aripele tinere ale partidelor politice. Participanților le-au fost distribuite diverse materiale și broșuri - elaborate și tipărite de IFES-Moldova și CDDP - referitoare la structura administrației publice locale, mecanismele ei de funcționare și referendumuri.
- În ziua de 17 martie, reprezentantul IFES-Moldova a participat la lucrările conferinței internaționale "Observarea respectării drepturilor sociale și economice în Republica Moldova: realizări, experiență și tendințe", organizată de LADOM, Centrul informațional al Consiliului Europei, Ministerul Învățămîntului etc., unde a prezentat o informare asupra modurilor în care cetățeanul poate participa la viața publică. În cadrul acestei conferințe a fost lansat volumul "Ghidul funcționarului public", alcătuită de LADOM. Publicarea lui a fost posibilă cu sprijinul financiar al IFES-Moldova. Ghidul cuprinde textele actelor legislative principale care reglementează activitatea organelor administrației publice locale, precum și adrese, informații utile pentru cei ce au nevoie să contacteze funcționari publici de diferite nivele.
- Între 14 aprilie și 30 iunie a.c., postul de radio "Antena C" al municipiului Chişinău difuzează ciclul de emisiuni "Vocea alegătorului", realizat în comun de către Liga pentru apărarea drepturilor omului din Moldova (LADOM) și IFES-Moldova. Emisiunile sînt dedicate proceselor electorale din Moldova, legislației care reglementează organizarea și desfășurarea alegerilor, drepturilor electorale, problemelor cu care se confruntă și alegătorii simpli, și candidații în exercitarea dreptului lor de a alege și de a fi ales, educației electorale, mișcării observatorilor independenți etc. Emisiunile pot fi ascultate în fiecare luni și vineri, între orele 15:10 și 15:35.
- În a doua parte a lunii aprilie, IFES-Moldova a sprijinit financiar apariția celei de a doua ediții a volumului "Ghidului funcționarului public", alcătuită și editată de LADOM. Ea urmează a fi distribuită gratis reprezentanților administrației publice locale, mass mediei, ONG-urilor și partidelor politice. ■

CENTRUL PENTRU DEZVOLTAREA DEMOCRAȚIEI PARTICIPATIVE (CDDP)

Școala electorală

Vocea Civică

Volumul 6, Nr.2 (29) Martie-Aprilie 2000

Editor

IFES-Moldova
Str. George Meniuc, nr. 3
MD2009 Chișinău, Moldova

Tel.: 733255, 731477

Fax: 733621

E-mail: office@ifes.moldnet.md

IFES-Moldova

Director
Dorin Tudoran

Coordonator principal
de programe
Igor Boțan

Coordonator
financiar-administrativ
Vladimir Gurin

Coordonator Centrul
de resurse
Tamara Chitoroagă

Coordonatori de programe:
Gabriel Mumjiev
Ina Gutium
Margareta Mămăligă

Programul IFES în Moldova este
finanțat de Agenția Statelor Unite
pentru Dezvoltare Internațională,
USAID

CDDP este o asociație obștească, internațională, non-profit, neguvernamentală și neafiliată politic. CDDP a căpătat personalitate juridică în ziua de 11 ianuarie 2000.

Obiective:

- aplicarea standardelor și practicilor internaționale pentru organizarea și desfășurarea alegerilor;
- consolidarea societății civile prin promovarea alegerilor libere și corecte;
- apărarea drepturilor electorale ale cetățenilor;
- monitorizarea desfășurării procesului electoral;
- consolidarea mișcării observatorilor electorali;
- dezvoltarea sectorului asociativ ca structură de bază a societății civile;
- acordarea de asistență și consultanță către organizațiile neguvernamentale și partidele politice;
- cooperarea cu organele electorale și cele ale autoadministrării publice locale pentru aplicarea programelor de educație civică și electorală;
- dezvoltarea locală, regională și comunitară;
- organizarea de cursuri de instruire, seminarii și conferințe cu caracter practic și științific;
- editarea de publicații de specialitate;
- afilierea la organisme naționale și internaționale cu profil similar.

Activități:

În perioada decembrie 1999 - iunie 2000 CDDP în colaborare cu asociația obștească "Stelele Europei" și IFES-Moldova participă la realizarea unui program de instruire civică și electorală a tinerilor membri și simpatizanți ai unor formațiuni politice. Programul cuprinde:

1. Școala electorală. În cadrul ei: se analizează interdependența dintre procesele politice, cele electorale și sistemele electorale luate în ansamblu; este examinat sistemul și procesele electorale din Moldova și din lume; sînt abordate probleme de ordin politic, electoral, legislativ și tehnic; se distribuie participanților broșuri elaborate și editate de IFES și CDDP.

2. Școala administrativă. În cadrul ei: se analizează sistemul administrativ din Moldova și legislația privind administrația publică locală și centrală; se prezintă noutățile de ordin juridic în domeniul administrației publice (locale și centrale), expunîndu-se motivele ce au determinat modificarea legislației administrative și consecințele acestor modificări.

În ziua de 22 martie, reprezentantul CDDP a participat la lucrările unui seminar organizat în comun de Comisia Electorală Centrală și IFES-Moldova în orașul Bălți unde participanților li s-au prezentat particularitățile diferitor sisteme electorale.■

Adresa: Str. George Meniuc 3, Chișinău, tel.: 731477, fax: 733621

Opiniile exprimate în articolele publicate aparțin autorilor și nu reprezintă, în mod necesar, și punctul de vedere al Vocii Civice. Întreaga responsabilitate pentru veridicitatea celor afirmate aparține exclusiv autorilor articolelor.